

ODPORÚČANÉ POSTUPY PRE ODBORNÚ PRAX ŠTUDENTOV ŠTUDIJNÉHO ODBORU SOCIÁLNEJ PRÁCE

RECOMMENDED PRACTICES FOR PROFESSIONAL PRACTICE FOR STUDENTS OF THE STUDY FIELD OF SOCIAL WORK

prof. PhDr. Monika MAČKINOVÁ, PhD.

doc. PhDr. Petronela ŠEBESTOVÁ, PhD.

ABSTRAKT:

Hlavnými podpornými partnermi pri zabezpečovaní vzdelávacích aktivít v študijnom odbore Sociálna práca sú zariadenia sociálnych služieb a organizácie, v ktorých študent získa prax najmä z kľúčových predmetov kurikula študijného programu. Je nevyhnutné, aby odborná prax študentov bola orientovaná aj podľa stupňa získaných vedomostí. V odbornej praxi študent získava osobné skúsenosti, ktoré mu pomáhajú nadobudnúť resp. získať afektívne a senzomotorické zručnosti. Odborná prax študentov je vlastne hypostazovanie teórie sociálnej práce.

Kľúčové slová: odborná prax, praxové zariadenia, študent, sociálna práca

ABSTRACT:

The main supporting partners in providing educational activities in the field of study Social Work are social services facilities and organizations in which the student will gain practice, especially from the key subjects of the curriculum of the study program. It is essential that students' professional practice is oriented according to the level of knowledge acquired. In professional practice, the student gains personal experience that helps him to acquire or gain affective and sensorimotor skills. Students' professional practice is actually a hypostasis of the theory of social work

Key words: practice institutions, student, social work

Cieľ odbornej praxe

Cieľ odbornej praxe študentov sociálnej práce je v súlade so všeobecnou charakteristikou

študijného odboru sociálna práca. Absolvovaním odbornej praxe si študenti prakticky overujú získané teoretické vedomosti počas štúdia. Odborná prax študentov sociálnej práce je zaradená do študijného programu ako povinný predmet a je rozdelená do dvoch stupňov, ktoré korešpondujú s úrovňou teoretických vedomostí študentov. Každá odborná prax je zameraná na inú oblasť (rola klienta, administratíva a sociálna politika, priama práca s klientom, prepojenie so záverečnou prácou). V rámci odbornej praxe sa každoročne organizuje aj exkurzia a seminár k exkurzii (povinný predmet), kde študenti spolu s tútorom navštevujú praxové zariadenia.

Článok 1

Organizácia odbornej praxe

Odbornú prax študentov na KSP organizuje pedagóg KSP, ktorý v danom školskom roku vyučuje predmet Odborná prax a súčasne zodpovedá za realizáciu odbornej praxe podľa nižšie uvedených inštrukcií:

- študenti I. a II. stupňa obdržia „akceptačný list“ a Propozície pre odbornú prax;
- akceptačný list si dá študent potvrdiť v organizácii, s ktorou je uzatvorená zmluva a ktorú si vyberie na základe vlastného rozhodnutia na realizáciu odbornej praxe;
- zoznam praxových zariadení je obvykle zverejnený na webovom sídle

Na základe dohody sa praxové zariadenie a študent dohodnú na časovej osi praxe a dohodnú si podmienky. Zariadenie, resp. organizácia, potvrdí akceptačný list o možnosti vykonávania odbornej praxe.

Potvrdený akceptačný list študent odovzdá ku kontrole tútorovi na Katedre sociálnej práce. Tútor dohliadne, aby študent absolvoval a podpísal poučenie v oblasti dodržiavania bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci BOZP. Túto klauzulu by mala obsahovať aj uzatvorená. Obidve strany by sa mali dohodnúť aj na dodržiavaní zákona o ochrane osobných údajov (GDPR).

Dĺžka odbornej praxe je presne stanovená v Študijnom pláne. Prax sa realizuje v zimnom a letnom semestri počas praxového týždňa a dohodnutých individuálnych hodín s praxovou zariadením. Prax absolvujú študenti prvého až druhého stupňa štúdia v dennej a externej forme štúdia podľa Študijného plánu.

Externí študenti, ktorí pracujú v zariadeniach sociálnych služieb alebo v inštitúciách, ktorých činnosť je zameraná na oblasť sociálnej práce môžu prax vykonávať u svojho zamestnávateľa s podmienkou dodržania zamerania konkrétnej odbornej praxe.

Odborná prax, resp. absolvovanie praktického minima, predpokladá vypracovanie popraxovej prezentácie ich činnosti v organizáciách, kde vykonávali prax. V prezentácii je študent povinný spracovať problematiku podľa harmonogramu činností, ktoré sú určené pre I. alebo II. stupeň odbornej praxe.

Katedra SP eviduje a uchováva zoznamy organizácií, v ktorých študenti absolvovali odbornú prax - praktické minimum. Neoddeliteľnou súčasťou zoznamov inštitúcií, je potvrdenie organizácie o absolvovaní praxe a vyhodnotenie aktivity študenta danou organizáciou. Evidencia odbornej praxe študentov sa uchováva u tútora praxe.

Počas praxe je supervízne stretnutie, kde sa realizuje tútorská supervízia pod vedením akreditovaného supervízora (riešenie problémov).

Článok 2

Náplň odbornej praxe

Obsahová náplň odbornej praxe študentov vychádza z možností pracovného uplatnenia študentov odboru sociálna práca ako v samospráve, tak aj v štátnej správe.

Študenti absolvujú odbornú prax najmä:

- v zariadeniach sociálnych služieb,
- v zariadeniach pre SPO detí (centrá pre deti a rodinu - CDR, krízové strediská, resocializačné strediská)
- na úradoch samosprávnych orgánov, najmä na útvaroch sociálnych vecí (VÚC, mestá, obce),
- v inštitúciách štátnej správy (ministerstvo, sociálna poisťovňa, úrady práce, sociálnych vecí a rodiny).

Odbornú prax môžu študenti absolvovať aj

- v školách pre deti a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v diagnostických centrách, reedukačných zariadeniach, liečebno-výchovných sanatóriách, školských zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie
- psychiatrickej liečebni (klinike)
- ústave na výkon trestu a odňatia slobody
- akreditovaných subjektoch vykonávajúcich opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately mimo Centier pre deti a rodiny
- subjektoch s akreditáciou na vykonávanie sociálnych služieb

Náplň odbornej praxe je determinovaná kľúčovými zákonmi v oblasti sociálnej práce a sociálnych služieb, ďalej v oblasti výchovy a vzdelávania zdravotne znevýhodnených detí a žiakov a taktiež v oblasti služieb zamestnanosti a iných súvisiacich zákonov. Sú to najmä:

zákon č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov

zákon č. 447/2008 Z.z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov

zákon č. 305/2005 Z.z. o SPO detí a sociálnej kurately

zákon č. 36/2005 Z.z. o rodine

zákon č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov

zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon)

zákon č. 578/2004 Z.z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov

zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov

zákon č. 475/2005 o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov

zákon č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení

zákon č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon)

302/2001 o samosprávnych krajoch

416/2001 o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky

219/2014 zákon o sociálnej práci

Článok 3

Vysvetlenie niektorých pojmov

Sociálne služby podľa zákona o sociálnych službách podľa druhu sú:

a) sociálne služby na zabezpečenie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb sa poskytujú v zariadeniach, ktorými sú:

nocľaháreň

útulok

domov na pol ceste

nízkoprahové denné centrum

zariadenie núdzového bývania

b) sociálne služby na podporu rodiny s deťmi sa poskytujú v zariadeniach, ktorými sú:

zariadenie dočasnej starostlivosti o deti,

nízkoprahové denné centrum pre deti a rodinu

c) sociálne služby na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia, nepriaznivého zdravotného stavu alebo z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku, sa poskytujú v zariadeniach, ktorými sú:

- zariadenie podporovaného bývania
- zariadenie pre seniorov
- zariadenie opatrovateľskej služby
- rehabilitačné stredisko
- domov sociálnych služieb
- špecializované zariadenie
- denný stacionár

Opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí podľa zákona 305/2005 Z.z. o SPO detí a sociálnej kuratele sa vykonávajú v Centrách pre deti a rodinu, ktoré sú zamerané na:

- zabezpečenie sústavnej ochrany života, zdravia a priaznivého psychického vývinu, fyzického vývinu a sociálneho vývinu dieťaťa
- zabezpečenie náhradného rodinného prostredia
- vykonávanie opatrení SPO a kurately v zariadeniach
- organizácia SPO a kurately

Služby zamestnanosti

služby zamestnanosti predstavujú systém inštitúcií a nástrojov podpory a pomoci účastníkom trhu práce pri

- hľadání zamestnania
- zmene zamestnania
- obsadzování voľných pracovných miest a

- uplatňovaní aktívnych opatrení na trhu práce s osobitným zreteľom na pracovné uplatnenie znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie
- Služby zamestnanosti na území Slovenskej republiky poskytujú:
- ústredie práce SVR a úrad práce SVR,
- právnická osoba a fyzická osoba, ktoré vykonávajú sprostredkovanie zamestnania, poskytujú odborné poradenské služby a uplatňujú aktívne opatrenia na trhu práce na základe uzatvorenej písomnej dohody s príslušným úradom alebo na základe uzatvorenej písomnej dohody v rámci partnerstva
- právnická osoba a fyzická osoba, ktoré vykonávajú sprostredkovanie zamestnania za úhradu
- agentúra dočasného zamestnávania
- agentúra podporovaného zamestnávania.

Výchova a vzdelávanie detí so zdravotným znevýhodnením a žiakov so zdravotným znevýhodnením

Pri výchove a vzdelávaní detí so zdravotným znevýhodnením alebo žiakov so zdravotným znevýhodnením sa postupuje podľa vzdelávacích programov pre

- deti a žiakov s mentálnym postihnutím
- deti a žiakov so sluchovým postihnutím
- deti a žiakov so zrakovým postihnutím
- deti a žiakov s telesným postihnutím
- deti a žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou
- deti a žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami
- deti a žiakov chorých a zdravotne oslabených
- deti a žiakov hluchoslepých
- žiakov s vývinovými poruchami učenia
- žiakov s poruchami aktivity a pozornosti
- deti a žiakov s viacnásobným postihnutím
- deti a žiakov s poruchami správania

Výchova a vzdelávanie detí so zdravotným znevýhodnením alebo žiakov so zdravotným znevýhodnením sa uskutočňuje v týchto školách: materská škola, základná škola, stredná škola, praktická škola, odborné učilište.

Špeciálne výchovné zariadenia poskytujú výchovno-vzdelávaciu, psychologickú, diagnostickú a psychoterapeutickú starostlivosť.

Článok 4

Požiadavky na odbornú prax a harmonogram činností študentov SP pre I. (bakalársky) stupeň

Prvý stupeň odbornej praxe absolvujú študenti I., II., a III. ročníka programu sociálna práca v Bc. študijnom programe.

Odborná prax prvého stupňa v zariadení sociálnych služieb bude zameraná na :

- tvorbu organizačnej štruktúry zariadenia
- oboznámenie sa so základnými dokumentmi pre riadiacu činnosť (registračný list, zriaďovacia listina, pracovný poriadok, organizačný poriadok, prevádzkový poriadok, etické kódexy, pracovné náplne odborných zamestnancov, ktorými sú: sociálny pracovník, vychovávateľ, pracovný terapeut, špeciálny pedagóg, liečebný pedagóg, sociálny pedagóg, psychológ, opatrovateľ, fyzioterapeut, asistent liečebnej výživy, sestra poskytujúca odborné ošetrovateľské úkony, inštruktor sociálnej rehabilitácie, ďalej oboznámenie sa s ostatnými dokumentmi ako sú napr. smernice a metodické pokyny zariadenia sociálnych služieb
- so základnými dokumentmi alebo usmerneniami pre odborné a ostatné činnosti – poradenstvo, individuálne rozvojové plány klientov a ich rediagnostika, sociálna diagnostika klienta, sociálna – rehabilitácia (vo všetkých základných zložkách (edukačná, liečebná, pracovná), pomoc pri výkone opatrovníckych práv a povinností, kultúrna, záujmová, rekreačná a športová činnosť, úschova cenných vecí a iné)
- systém vzdelávania u školopovinných detí
- ošetrovateľská starostlivosť v ZSS (informatívne oboznámenie sa s ošetrovateľským procesom a prácou sestry pri lôžku pacienta)
- hygienické podmienky a obslužné činnosti
- zabezpečenie dodržiavania ľudských práv
- pravidlá pre vykonávanie supervízie
- systém plnenia požiadaviek na podmienky kvality poskytovaných sociálnych služieb (procedurálne, personálne, prevádzkové)
- spôsob prijímania klientov do ZSS (rozhodnutie obce alebo VÚC o odkázanosti, zmluva s klientom)
- celoživotné vzdelávanie zamestnancov
- krízové plány (ohrozenie zdravia klientov, ohrozenie zdravia zamestnancov, vedenie registra telesných a netelesných obmedzení klientov, oznámenia zápisov obmedzenia prijímateľ sociálnej služby na ministerstvo)
- tvorba rozpočtu ZSS

Odborná prax prvého stupňa v zariadeniach, v ktorých sa vykonávajú opatrenia podľa zákona 305/2005 Z.z. o SPO detí a sociálnej kuratele (Centrá pre deti a rodinu, Centrá pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže) je zameraná na oboznámenie sa s činnosťou zariadenia so zameraním na:

- organizačnú štruktúru zariadenia
- spôsoby prijímania do zariadenia
- vykonávanie odbornej diagnostiky
- systém pomoci na zvládnutie krízy
- spôsob poskytovania špeciálneho sociálneho poradenstva
- výchovná činnosť
- pomoc pri príprave na školské vyučovanie
- liečebno-výchovná starostlivosť
- psychologická starostlivosť
- špeciálno-pedagogickej starostlivosť

- spôsob resocializácie a resocializačné programy,
- rekreačná, záujmová, kultúrna činnosť
- rehabilitačná činnosť
- pracovná terapia
- pracovné uplatnenie
- úschovu cenných vecí
- psychoterapie
- zdravotná starostlivosť
- vzdelávania a príprava na povolanie
- psychologická starostlivosť

Odborná prax prvého stupňa na úrade práce, sociálnych vecí a rodiny je zameraná najmä na:

- organizačnú štruktúru úradu práce
- kompetencie ÚPSVR
- činnosť útvarov sociálno-právnej ochrany detí
- činnosť sociálnej kurately pre plnoleté fyzické osoby
- činnosť kurately pre deti
- spôsoby na zabezpečenie predchádzaniu krízových situácií v rodine
- systém práce s nezamestnanými a nástroje aktívnych opatrení na trhu práce
- systém peňažných príspevkov na kompenzáciu ŤZP občanov

Odborná prax prvého stupňa v školách pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je zameraná najmä na:

- systém a podmienky povinnej školskej dochádzky u detí a žiakov so zdravotným znevýhodnením
- systém tvorby špeciálnych výchovno-vzdelávacích individuálnych programov
- možnosti a realizácia voľnočasových aktivít detí

Odborná prax prvého stupňa v špeciálnych výchovných zariadeniach je zameraná na:

- sociálnu diagnostiku, prijímanie žiakov alebo detí do zariadenia
- tvorbu skupín a priamu prácu v skupinách

Odborná prax prvého stupňa v reedukačných centrách je zameraná na :

- tvorbu výchovných skupín a prácu v skupinách podľa výchovno-vzdelávacieho programu a individuálneho reedukačného programu
- prácu s rodičmi
- systém ochranného režimu

Odborná prax prvého stupňa v psychiatrických liečebniach (klinikách) je orientovaná na:

- tvorbu a uchovávanie zdravotnej dokumentácie
- etiológiu duševných porúch a porúch správania
- sociálnu rehabilitáciu

Odborná prax prvého stupňa v Slovenskom národnom stredisku pre ľudské práva je orientovaná na:

- úlohy SNSLP
- spôsob monitorovania a kontroly dodržiavania ľudských práv a dodržiavania zásady

rovnakého zaobchádzania podľa antidiskriminačného zákona

- systém zhromažďovania a poskytovania informácií o rasizme, xenofóbii a antisemitizme v Slovenskej republike,

Článok 5

Požiadavky na odbornú prax a harmonogram činností študentov SP pre II. stupeň

Druhý stupeň odbornej praxe absolvujú študenti II. (magisterského) stupňa vysokoškolského štúdia v magisterskom programe.

Odborná prax druhého stupňa v zariadení sociálnych služieb je realizovaná pod vedením mentorov v ZSS a je zameraná na :

- priamu prácu s klientom zameranú na záujmovú činnosť
- samostatné vytvorenie modelu sociálnej diagnostiky klienta (simuláciou)
- vytvorenie modelu individuálneho plánu klienta (simuláciou) so zameraním na sociálnu rehabilitáciu vo všetkých štyroch zložkách (edukačná, liečebná, pracovná, duchovná -spirituálna)
- vytvorenie modelu uzatvorenia zmluvy o poskytovaní sociálnych služieb v ZSS (simuláciou)
- oboznámenie sa s rozpracovanými kritériami pre kvalitu poskytovania sociálnych služieb
- dodržiavanie základných ľudských práv
- procedurálne podmienky
- prevádzkové podmienky
- personálne podmienky

Odborná prax druhého stupňa v zariadeniach, v ktorých sa vykonávajú opatrenia podľa zákona 305/2005 Z.z. o SPO detí a sociálnej kuratele sa vykonáva pod dohľadom mentora a je zameraná na priamu prácu s klientom v oblasti:

- liečebno-výchovnej starostlivosti
- psychologickú starostlivosti
- špeciálno-pedagogickej starostlivosti,
- resocializácie a resocializačných programov

Odborná prax druhého stupňa na úrade (alebo ústredí) práce, sociálnych vecí a rodiny sa realizuje pod vedením odborných zamestnancov UPSVAR (mentorov) a je zameraná najmä na:

- špecializované poradenstvo na útvare sociálno-právnej ochrany detí
- na odborné postupy a úkony pri náhradnej osobnej starostlivosti
- na odborné postupy a úkony pri pestúnskej starostlivosti
- na odborné postupy a úkony pri ústavnej starostlivosti
- na odborné postupy a úkony pri osvojení - adopcii dieťaťa

Na študijnej hospitácii sa študenti oboznámia aj s vedením dokumentácie.

Odborná prax druhého stupňa v školách pre deti so ŠVVP sa vykonáva pod vedením špeciálneho pedagóga a je zameraná najmä na:

priamu prácu so žiakom na základe individuálneho vzdelávacieho programu

- vedenie pedagogickej dokumentácie
- výchovné poradenstvo a prevenciu

Odborná prax druhého stupňa v špeciálnych výchovných zariadeniach je zameraná najmä na:

- sociálnu diagnostiku
- tvorbu skupín a priamu prácu v skupinách
- samostatné vytvorenie individuálneho špeciálno-výchovného plánu

Odborná prax druhého stupňa v reedukačných centrách je zameraná najmä na :

- tvorbu výchovných skupín a prácu v skupinách podľa výchovno-vzdelávacieho programu a individuálneho reedukačného programu
- prácu s rodičmi vo výchovných skupinách
- systém ochranného režimu
- samostatné vytvorenie výchovno-vzdelávacieho programu a individuálneho reedukačného programu

Odborná prax druhého stupňa v Slovenskom národnom stredisku pre ľudské práva je orientovaná na:

úlohy SNSLP

- systém uskutočňovania výskumov a prieskumov o poskytovaní údajov v oblasti ľudských práv a základných slobôd, vrátane práv dieťaťa, zhromažďovanie a šírenie informácií v tejto oblasti
- prípravu vzdelávacej aktivity na tému zvyšovanie tolerancie spoločnosti – simulácia
- prípravu projektov

Odborná prax druhého stupňa v psychiatrických liečebniach (klinikách) je zameraná najmä na: tvorbu a uchovávanie zdravotnej dokumentácie

- etiológiu duševných porúch a porúch správania
- krízovú intervenciu
- sociálnu komunikáciu s pacientom (rozhovor)

Článok 6

Požiadavky na odbornú prax študentov SP, ktorí pracujú v problematike zameranej na sociálnu prácu

Študenti, ktorí pracujú v oblasti sociálnej práce sú povinní vypracovať prezentáciu, ktorá bude obsahovať popis pracovnej činnosti, ktorú vykonávajú na pracovisku počas praxe so zameraním na danú odbornú prax.

ZÁVER

Odborná prax študentov sociálnej práce je viacúčelová. Ako sme písali v úvode, ide vlastne o hypostazovanie teórie sociálnej práce. Zo skúseností môžeme konštatovať, že odborná prax je aj jeden z viacerých aspektov prípravy študenta na vstup do sveta práce, ktorý je v domácej debate o študijnom odbore dosť prehliadaný a podceňovaný.

Na vysokých školách sa vo všeobecnosti málo využívajú modely „service learning“, „learning by doing“, ktoré majú veľký potenciál v prepojení vysokoškolskej výučby s realitou praxe, čo predstavuje riadenú prax s definovanými a kontrolovanými výsledkami učenia.

Domnievame sa, že pre inováciu štandardov vzdelávania v sociálnej práci v SR sú podstatné výsledky výskumov referujúcich o aktuálnom stave povolania sociálny pracovník, ako aj o študijnom odbore Sociálna práca. Dlhodobé podceňovanie sociálnej práce, ako študijného odboru, vytvára v spoločnosti nepriaznivý obraz o jej statuse. Sociálni pracovníci, ale aj akademickí zamestnanci by mali vždy zaujať nekompromisné stanovisko voči rozširovateľom nekorektných informácií o študijnom odbore Sociálna práca.

Je nevyhnutné, aby o sociálnej práci a sociálnych službách prebiehali diskusie s odborníkmi s dlhoročnými skúsenosťami z praxe v spolupráci s akademickými pracovníkmi.

Zásadným prvkom inovácie štandardov vzdelávania by mala byť orientácia na adekvátne formulované výsledky učenia. Teda také, ktoré rešpektujú realitu vychádzajúcu z konkrétnych profesijných činností sociálneho pracovníka na trhu práce. Ako imperatív doby považujeme tvorbu profesiogramu absolventov sociálnej práce z dôvodu, že sociálna práca je singulárna, pretože má pomerne vysoký interdisciplinárny prienik.

Zmena však vyžaduje reorientáciu terciárneho vzdelávania.

Samozrejme, že tejto zmene by mala predchádzať kritická reflexia východísk a dôkladná diskusia o možných inováciách, čo bude vyžadovať čas a trpezlivosť.

Kontakt

prof. PhDr. Monika Mačkinová, PhD.

Katedra sociálnej práce Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave

doc. PhDr. Petronela Šebestová, PhD.,

Fakulta sociálnych štúdií,

Vysoká škola Danubius,

petronela.sebestova@gmail.com